

«Загальні вимоги до фінансової звітності : [офіц. текст] : за станом на 18.03.2014 р. / Мінфін України ; Наказ, Положення, Стандарт від 07.02.2013 № 73. — К. : МФУ, 2013. — Доступно також з Інтернету: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 03.11.14.

В статье рассматриваются принципы отражения капитала и обязательств в Международных стандартах финансовой отчетности, а также использование этих концепций в управлении финансовой устойчивостью субъектов хозяйствования в современных условиях экономики Украины.

Обоснованы показатели финансовой устойчивости предприятия в контексте Национального положений (стандартов) бухгалтерского учета (НП (С) БУ).

Ключевые слова: капитал, резервы, обязательства, устойчивость финансовая, средства оборотные.

УДК 338.436.33:633.63

L.O. Kutsekon, Ph.D., Associate professor

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

PERSPECTIVES OF SUGAR BEET SUBCOMPLEX ENTERPRISERS DEVELOPMENT BASED ON CLUSTER ANALYSIS

Abstract. Analyzed the experience of creating integrated structures in various sectors of some countries of the world, problems and prospects of development of the clustering process in Ukraine. It is found that remain poorly understood issues of system-integrated approach to the study of organizational and economic factors increase the efficiency of sugar beet under sub clustering and its development prospects in the current market environment.

In order to identify the potential sugar clusters in the Cherkasy region cartogram according to administrative differentiation in production of raw materials for sugar and existing processing facilities has been done. The main factors that they put on the field in terms of the effectiveness of clustering. Cluster analysis of sugar beet subcomplex enterprisers of Cherkassy region has been made, perspectives of their development in modern market conditions have been identified.

Keywords: sugar beet, sugar beet subcomplex, cluster, cluster analysis, development, perspectives.

Л.О. Куцеконь, к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства ім. проф. Романенка І.Н.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БУРЯКОЦУКОРОГО ПІДКОМПЛЕКСУ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

З метою виявлення потенційних цукрових кластерів в межах Черкаської області сформовано картограму за даними адміністративної диференціації обсягів виробництва сировини для цукроваріння і діючих виробничих потужностей з переробки. Визначені основні чинники, що впливають на ефективність галузі в умовах кластеризації. Проведено кластерний аналіз підприємств бурякоцукрового підкомплексу Черкаської області, визначено перспективи їх розвитку в сучасних ринкових умовах.

Ключові слова: цукрові буряки, бурякоцукровий підкомплекс, кластер, кластерний аналіз, розвиток, перспективи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Трансформація економіки України передбачає орієнтацію на фактори, які забезпечили б стабілізацію та подальше зростання всіх складових національної економіки, зокрема, агропромислового комплексу та його складової - бурякоцукрового виробництва. Сучасна ситуація в економіці країни потребує розв'язання низки проблем, пов'язаних із переходом підприємств бурякоцукрового виробництва від орієнтації на виробництво чи інтенсифікації комерційних зусиль до його інтеграційного функціонування. Бурякоцукрова промисловість України в минулому була стратегічно важливою галуззю і займала провідне місце в економіці країни. В сучасних умовах цілісність бурякоцукрового комплексу порушена, неврегульований ринок загострює суперечності між бурякосіючими господарствами, цукровими заводами та іншими партнерами комплексу. Існуюча організація ринку цукру й система управління виробництвом не створюють необхідних

економічних умов для розвитку бурякоцукрових господарств, цукрових заводів, не забезпечують постійних надходжень до державного бюджету. Відродження цукровиробництва може бути здійснене при проведенні реструктуризації виробничо-технічної бази та сировинних зон, запровадження нових організаційно-правових форм — кластерів, здатних не тільки забезпечити зростання обсягу виробництва конкурентоспроможної продукції, поліпшення фінансового стану підприємств, а й сприяти впровадженню інноваційних розробок в області ресурсо- і енергозбереження, підвищенню інвестиційної привабливості галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням практичного досвіду створення інтегрованих структур у різних галузях певних країн світу, проблем та перспектив розвитку процесів кластеризації у нашій країні, а також розробці заходів державної підтримки, завдяки яким можна досягнути загальноекономічного ефекту, присвячені роботи вчених-економістів М. Ф. Кропивка, В. Г. Андрійчука, П. П. Борщевського, О. М. Варченко, Н. О. Вернюк, В. М. Геєць, С. Л. Дусановський, О. С. Заєць, М. Ю. Коденської, В. В. Лиськова, М. Г. Лобаса, П. Т. Саблука, А. М. Стельмащука, О. М. Шпичака, І. Г. Яремчука та інших. На їх думку перевага кластера проявляється в тому, що всі види виробництв спрямовані в ньому на надання взаємної підтримки, а позитивний ефект при цьому діє по всіх напрямках зв'язків. Однак, залишаються мало вивченими питання системно-комплексного підходу щодо дослідження організаційно-економічних чинників підвищення ефективності бурякоцукрового підкомплексу в умовах кластеризації та перспектив його розвитку в сучасному ринковому середовищі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проведення кластерного аналізу діяльності підприємств бурякоцукрового підкомплексу для виявлення перспективи їх розвитку в сучасних ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Значно більшим економічним потенціалом у порівнянні із «сировинними зонами», в основі яких лежить лише принцип територіальної близькості потужностей по виробництву сільськогосподарської продукції та її переробки, володіють кластери. Вони являються не просто набором виробників певної продукції, яка пов'язана між собою єдиним технологічним циклом, а включають в себе цілу систему відносин, спрямованих на максимально раціональне використання усіх внутрішніх ресурсів та їх узгоджене підлаштування під потреби зовнішнього середовища. Тобто, не зважаючи на важливість територіальної концентрації виробництва для кластера, значно важливішим для нього є наявність тісних і надійних зв'язків між учасниками, спрямованих на досягнення максимального спільного економічного ефекту та конкурентних переваг.

І хоча між сировинними зонами і територіальними кластерами спільного – небагато, все ж їх об'єднує локалізація виробничих потужностей [1, 2]. З метою виявлення потенційних цукрових кластерів в межах Черкаської області нами було сформовано картограму за даними адміністративної диференціації обсягів виробництва сировини для цукроваріння і діючих виробничих потужностей її переробки (рис. 1).

Це дозволило підвищити рівень наочності щодо виявлення просторової концентрації об'єктів цукробурякового підкомплексу та оцінки доцільності формування територіального кластера [3, 4]. Як бачимо з рисунка, найбільш розвиненим бурякоцукровий підкомплекс є на заході області. Тут розташовані п'ять із семи діючих цукрових заводів, а райони в цілому характеризуються високими показниками виробництва цукрових буряків. Така просторова локалізація сприяє високому рівню спеціалізації цукровиробництва і створює передумови для горизонтальної та вертикальної агропромислової інтеграції. В північно-центральної частині області працює лише Корсунь-Шевченківський цукровий завод Товариства з обмеженою відповідальністю "Панда". Таке його розміщення за даних умов дозволяє йому отримувати цукросировину із найбільшої кількості районів.

Рис. 1. Картограма просторового розміщення потужностей діючих цукрових заводів Черкаської області та обсягів валового виробництва цукрових буряків за районами

Джерело: Сформовано автором за даними Головного управління агропромислового розвитку Черкаської обл.

Природний поділ Черкаської області, що виокремлює його північно-східну частину забезпечив її часткову економічну автономність, відповідно до чого Золотоніська сировинна зона може бути виділена як окремий територіальний цукровий кластер, який містить замкнутий цикл виробництва та переробки цукрових буряків. Емпіричний поділ решти території Черкаської області в основному підтвердив доцільність формування Центрального (Черкаського) та Західного (Уманського) цукрового кластера.

Загалом, окрім просторового чинника, поділ регіону на спеціалізовані цукрові кластери потребує значно глибшого аналізу, спрямованого на врахування максимальної кількості чинників, які мають значення для галузі, в тому числі забезпеченість сировиною, рівень урожайності та обсягів виробництва, показник цукристості буряків, вихід цукру тощо. В той же час, важливим в умовах жорсткої конкуренції є також наближеність до переробних заводів та величина їх потужностей [5, с. 26-27]. Нами було проведено кластерний аналіз адміністративних районів Черкаської області на предмет виявлення їх груп, що характеризуються спільними рисами (табл. 1).

Результати кластерного аналізу свідчать про існування досить чіткої диференціації аналізованих параметрів за виділеними кластерами. Так, на фоні інших вигідно виділяється другий кластер. Йому характерні найвищі показники продуктивності бурякоцукрового виробництва і найбільші переробні потужності в радіусі 60 км. Проте, за локалізацією цукрових заводів, цей кластер поступається третьому.

**Результати кластерного аналізу адміністративних районів Черкаської області
за показники продуктивності та забезпеченості переробними потужностями
буракоцукрового підкомплексу, 2013 р.**

№ п/п	Райони	посівні площі під цукровими буряками, га	урожайність цукрових буряків, ц/га	валовий збір цукрових буряків, тонн	вихід цукру, %	виробництво цукру, тис. тонн	відстань до найближчого цукрового заводу, км	кількість цукрових заводів в радіусі 60 км, од.	середня потужність доступних заводів, тис. тонн цукрових буряків за сезон*	сукупна потужність заводів у зоні 60 км, тис. тонн цукрових буряків за сезон*
Кластер 1 (7 об'єктів)										
1	Городищенський	1200	215,8	25,9	13,0	3,1	21,8	2	106,7	213,4
2	Драбівський	1100	211,7	23,3	12,8	2,0	20,6	1	308,2	308,2
3	К.-Шевченківський	1600	217,6	34,8	12,9	2,5	8,5	2	106,7	213,4
4	Монастирищенський	2000	289,5	57,9	13,0	10,1	10,9	3	132,6	397,9
5	Уманський	1800	276,9	49,8	12,9	8,2	32,7	3	142,3	426,8
6	Христинівський	1000	245,6	24,6	12,0	8,1	35,1	3	132,6	397,9
7	Шполянський	1800	230,5	41,5	12,8	9,1	56,9	2	106,7	213,4
В середньому		1500	241,1	36,8	12,7	6,2	26,6	2,3	148,0	310,1
Кластер 2 (3 об'єкти)										
8	Жашківський	4900	380,3	186,3	10,9	4,7	2,4	4	116,8	467,1
9	Золотоніський	3500	303,9	106,4	12,9	4,6	20,6	1	308,2	308,2
10	Чорнобаївський	2900	324,8	94,2	12,9	11,0	23,0	1	308,2	308,2
В середньому		3767	336,3	129,0	12,2	6,8	15,3	2	244,4	361,2
Кластер 3 (5 об'єктів)										
11	Звенигородський	2300	303,1	69,7	12,8	2,6	27,8	4	122,5	490,2
12	Катеринопільський	900	212,7	19,1	10,6	2,2	25,4	3	115,3	346,0
13	Лисянський	1800	206,5	37,2	12,0	2,0	1,2	5	124,6	622,8
14	Маньківський	1300	303,2	39,4	10,0	2,2	12,1	5	125,7	628,6
15	Тальнівський	1000	238,4	23,8	10,9	3,7	2,4	3	115,3	346,0
В середньому		1460	252,8	37,9	11,3	2,5	13,8	4	120,7	486,7
Кластер 4 (5 об'єктів)										
16	Кам'янський	1600	270,3	43,2	12,9	1,8	85,9	0	0,0	0,0
17	Канівський	1000	295,4	29,5	11,9	2,5	38,7	1	144,2	144,2
18	Смілянський	2000	287,9	57,6	12,9	4,8	53,2	1	144,2	144,2
19	Черкаський	500	323,7	16,2	13,0	3,9	61,7	1	144,2	144,2
20	Чигиринський	700	229,8	16,1	10,8	0,4	124,6	0	0,0	0,0
В середньому		1160	281,4	32,5	12,3	2,7	72,8	0,6	86,5	86,5

* Примітка: за умови повної завантаженості потужностей і тривалості сезону цукроваріння – 64 дні (середній показник по Україні за 2013 р.).

Джерело: розраховано автором на основі даних обласного управління статистики в Черкаській області.

Особливість третього кластера в найбільшій мірі полягає у компактності цукрових заводів. Так, для сільськогосподарських підприємств даних районів в радіусі 60 км доступні 3-5 таких заводів, а їх сукупні потужності є найбільшими. В той же час, для даного кластера характерні досить низькі показники урожайності і виходу цукру.

Перший кластер складають райони із низьким рівнем урожайності, але середніми показниками за усіма іншими параметрами. Окрім того, районам даного кластера належить показник найвищого рівня виходу цукру. В основному це ті райони, що розташовані недалеко від переробних центрів. Цей кластер має три локалізації: Драбівський район входить до Золотоніської сировинної зони; Інші поділені навпіл другим і третім кластерами. Для четвертого кластера характерна нецукрова спеціалізація, і, хоча, урожайність та вихід цукру в даний районах є досить високими, все ж за показником виробництва цукрового буряка і цукру, даний кластер поступається іншим. Вважаємо, що однією із передумов такого стану є віддаленість підприємств району від центрів переробки цукрових буряків.

Так, для більшості з них відстань до найближчого цукрового заводу перевищує 70 км, а для підприємств Чигиринського району – 120 км.

Визначивши територіальний чинник одним із визначальних при формуванні кластерів, зазначимо, що проведений аналіз засвідчив, що підприємства південних районів: Шполівського, Смілянського, Кам'янського, Чигиринського та південної частини Черкаського для здійснення переробки власних цукрових буряків повинні долати відстань від 50 до 140 км, що негативно відбивається на собівартості продукції та фінансових показниках. В контексті цього зазначимо, що «... в дореформений період оптимальною вважалась відстань перевезення коренеплодів цукрових буряків в Україні до 30 км. Поступово вона виросла до 40-50 км [6, с. 62-65]. Відповідно, для названих районів собівартість виробництва цукру значно зростає, що робить їх менш конкурентоспроможними у порівнянні із іншими.

Таким чином, враховуючи результати кластерного аналізу, запропоновані щодо оптимізації структури бурякоцукрового підкомплексу, слід зазначити, що для здійснення реструктуризації бурякоцукрового підкомплексу, після визначення необхідних та ефективних форм, методів та масштабів її проведення, обов'язковою передумовою нарощування потужностей перспективних цукрових заводів повинна стати не лише ефективна робота існуючих переробних підприємств за техніко-економічними та фінансовими показниками, а й наявність чи перспективи розвитку сировинних зон цих заводів для забезпечення їх сировиною на 90,0—100,0 % при тривалості виробництва 90 — 100 діб.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Оптимізація виробництва цукросировини та її переробки шляхом створення агропромислових кластерів, раціонального розміщення виробництва та його концентрації у сприятливих для вирощування цукрових буряків ґрунтово-кліматичних зонах; структурна перебудова бурякоцукрового виробництва, впровадження у виробництво прогресивних наукоємних та ефективних технологій вирощування, збирання цукрових буряків і насіння та переробки цукросировини, а також ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій європейського рівня, оновлення основних засобів підприємств цукрової промисловості та виробництва цукрових буряків, підвищення їх технічного рівня шляхом впровадження у виробництво досягнень науки і техніки в умовах глибокої інтеграції та диверсифікації виробництва продукції забезпечать стратегічний розвиток підприємств бурякоцукрового підкомплексу з подальшим відродженням галузі, підвищенням економічної ефективності виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного цукру та виходу на зарубіжні ринки з можливістю наростання його майбутнього потенціалу та забезпечення енергетичної безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Семенова, Г.А. Національний кластер - новий шлях для прискорення економічного та

- інноваційного зростання України [Текст] / Г.А. Семенова, О.С. Богма // Вісник економічної науки України. — 2006. — №1(9). — С. 127—133.
2. Статсофт [Електронний ресурс] : [сайт] : укр. версія / медіа-холдинг “Статсофт”. — Текст. і граф. дані. — К. : Статсофт, 2012—2014. — Режим доступу : <http://www.statsoft.ru/> (дата звернення: 23.10.2013). — Назва з екрана.
 3. Бакум, В.В. Самоорганізація в агропромислових регіональних кластерах [Текст] / В.В. Бакум // Економіка АПК. — 2009. — № 1. — С 21—27.
 4. Бакум, В.В. Методологія розробки агропромислових кластерних утворень регіону [Текст] / В.В. Бакум // Економіка АПК. — 2009. — № 4. — С 38-44.
 5. Войнаренко, М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів [Текст] / М. Войнаренко // Економіст. — 2008. — № 10. — С. 27—30.
 6. Варченко, О.М. Сучасний стан та перспективи вирощування цукрового буряка в Україні [Текст] / О.М. Варченко // Економіка АПК. — 2001. — № 4. — С. 62—65.

С целью выявления потенциальных сахарных кластеров в пределах Черкасской области сформировано картограмму по данным административной дифференциации объемов производства сырья для сахароварения и действующих производственных мощностей по переработке. Определены основные факторы влияющие на эффективность отрасли в условиях кластеризации. Проведен кластерный анализ предприятий свеклосахарного подкомплекса Черкасской области, определены перспективы их развития в современных рыночных условиях.

Ключевые слова: сахарная свекла, свеклосахарный подкомплекс, кластер, кластерный анализ, развитие, перспективы.

УДК 314:711.13:316.3:33

I.V. Lozinska, Ph.D., Associate professor

Sumy National Agrarian University

IMPROVING THE EFFICIENCY OF PRODUCTION MEAT AND DAIRY CATTLE IN A SOCIO-ECOLOGICAL CONSTITUTES

Abstract. *The article discusses the problems of social and environmental development in the meat and dairy cattle industry, which affects not only the activities of agricultural enterprises, but also ensures the stability of the rural areas in which they are placed. As a result, today, to rural areas faced a number of challenges due to the destruction of social infrastructure, deterioration of human capital, increasing socio-demographic disparities, insufficient effective use of available natural resources, deteriorating environmental conditions. Instead, effective reform and ensuring rural development is an important reserve equalization of space-structural and socio-economic deformations, space for sectors of the real economy, stimulating business activity, improving the infrastructure and quality of life for many individuals. The conducted classification of the major social and environmental problems, identified factor for achieving social and environmental sustainability and the proposed scheme should be the impetus for an adequate organization of economic development programs. Has been highlighted two areas for implementation of the environmental component in the development of cattle breeding for meat and dairy types of specialization: production of ecologically pure beef is advisable to do on household and small farms; production of ecologically pure cow's milk is economically advantageous to carry out in specialized farms.*

Keywords: *socio-environmental development, agricultural enterprises, meat and dairy cattle, the rural territory.*

I.V. Лозинська, к.е.н. доцент кафедри економіки

Сумський національний аграрний університет

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА В ГАЛУЗІ М'ЯСО-МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА З УРАХУВАННЯМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ

У статті розглянуті питання соціально-екологічного розвитку галузі м'ясо-молочного скотарства, що впливає не лише на діяльність сільськогосподарських підприємств, але й забезпечує ефективність розвитку сільської території, на яких вони розміщені. Проведена класифікація основних соціально-екологічних проблем, виявлені фактори досягнення соціально-екологічної стабільності та запропонована схема розвитку мають стати поштовхом для адекватної організації економічного розвитку підприємств.